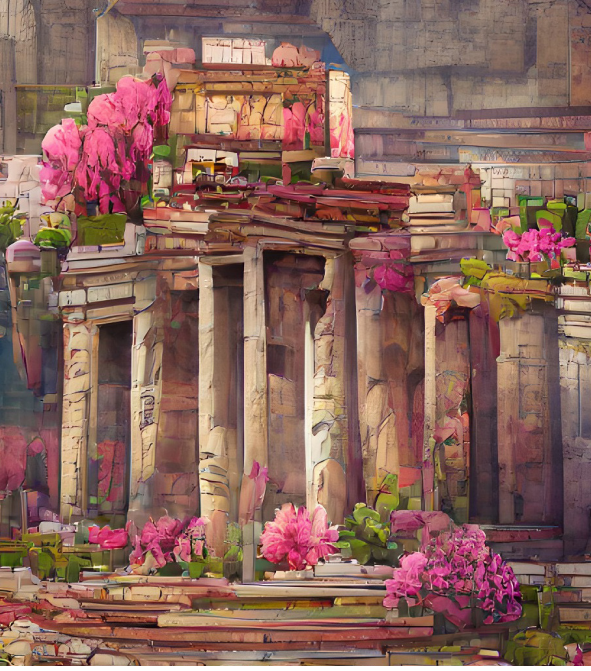

Uygarlık Mı, Barbarlık Mı?

Sedat Kaya

MS 111 yılıydı.

Karadeniz'in şirin ilçesi **Amasya**'da (Amastris) halk sağlığı ciddi tehdit altındaydı.

Şehrin tam ortasından geçen dereye lağım suları karışıyor ve çevreye yaydığı iğrenç koku bir yana, bulaşıcı hastalıklara neden oluyordu.

Dönemin **Roma** eyalet valisi (proconsul) **Gaius Plinius Secundus** (Genç Pliny) sorunu gidermek için harekete geçti ve **İmparatoru Traianus**'a bir mektup yazdı.

“Yüce imperatorum. Amastris’in (çok iyi planlanmış ve bakımlı bir kent) başlıca özelliklerinden biri çok güzel, uzun bir caddesidir. Bu cadde boyunca adına dere denilen, ancak berbat bir lağımdan farksız olan bir su akmaktadır. Görünüşü ne kadar kötüyse, yaydığı kokular da o kadar sağlığa zararlıdır. Halk sağlığı kadar şehrin güzelliği de bu suyun üzerinin kapatılmasını gerektirmektedir; ve izniniz olursa, bu iş yapılacaktır. Bu kadar önemli bir işte, para sıkıntısının çekilmeyeceğini görüyorum.”

Bir süre sonra **İmparator Traianus**'dan cevap geldi.

“Sevgili Plinius, Amastris halkının sağlığına zarar verecek bu suyun örtülmesi için her türlü neden mevcut. Her zamanki becerikliliğinizle bu işin yapılması için gerekli parayı sağlayacağınızdan eminim” (1).

İmparatorundan onay alan vali **Plinius** kısa sürede derenin üzerini kesme taşlarla kapattırdı ve su bir tünelle küçük limana yönlendirildi. Böylece **Amasya** kenti hem lağım kokularından, hem de hastalıklardan kurtulmuş oldu. **Plinius**'un yaptırdığı bu eserin tarihi kalıntıları 1930'lu yılların başına kadar sağlamdı ve bugün de kısmen görülebiliyor.

Aradan yaklaşık 2000 yıl geçti. Bugün **Anadolu**'nun çok yerinde kanalizasyonlar halk sağlığını ciddi biçimde tehdit ediyor. Kentlerin içinde patlayan borular, sağlıklı bir arıtma yapılmadan derelere, göllere boşaltılan lağım suları büyük sorun.

Geçen ay **Balıkesir**'in turistik ilçesinde **Avcılar, Arı taşı, Kavlaklar, Tahta kuşlar, Çamlıbel,**

Güre ve **Cumhuriyet Mahalleri**'nde halk isyan etti. 210 site bir araya gelerek **Siteler Birliği** adı altında örgütlendi ve kanalizasyon sorunun bir an önce çözülmesi için yetkilileri göreve çağırdı.

Edremitliler, çoğu foseptik kuyularının sızdırma yaptığını, bunun kuyu sularını kirlettiğini, bu nedenle ilçede cild ve deri hastalıklarında önemli bir artış olduğunu belirtiyor.

Edremit halkının yaşadığı bu sorunu aslında **Türkiye**'nin birçok yerinde görmek mümkün. İnsan merak etmeden duramıyor.

2000 yıl önce bir mektup ile çözülen çok önemli bir sorun bugün neden sürüncemede kalıyor? Kentler betonlara gömülürken, halk Sağlığına neden görmezden geliniyor? Ekonomik sorunlar mı, vizyonsuz yetkililer mi, yoksa bilimden kültürden uzaklaşmak mı?

Neden?

Uygarlık bu olmamalı.

Şimdi tarihi biraz daha geriye saralım.

2 bin 500 yıl öncesiydi.

Milet'te (Aydın) bir bilim insanı doğmuştu: **Hippodamos**.

Tarihin ilk kent planlamacısıydı. Modeli kosmos'tu. **Kosmos**'taki uyumu, geometrik düzeni kentlere taşıyordu. Onun planladığı kentlere kuşbakışı bakıldığında, bir dama şeklini andırıyordu.

Birbirini dik kesen ve birbirine paralel giden geniş caddelerin oluşturduğu kentlerin merkezinde agora ve diğer resmi binalar bulunuyordu.

MÖ. 100
Tripolis-Denizli

MS. 2022
Edremit-Balıkesir

Hippodamus'un döneminde düşünce sistemi lüks yaşama karşıydı. İnsanlar lüksten uzak aynı tip evler ve eşit parseller üzerinde yaşıyordu. Böylece mülkün eşitliği güvence altına alınıyordu ve her vatandaşın bir evi vardı.

Hippodamus'un kentleri kütüphaneleri, tiyatroları, mimarlık ve çeşitli sanat atölyeleriyle büyük kültür merkezleri olmuşlardı.

Bunlardan biri de **Knidos**'tu.

Üstelik kanalizasyon sistemi vardı. Atıklar denizin 200 metre açığına, akıntılı bölgelere bırakılıyordu.

Bugün Ege ve Akdeniz'deki birçok antik kent **Hippodamus** modeliyle kurulmuştur ve hemen hepsinin bir kanalizasyon sistemi vardır. (**Örneğin Denizli'nin Buldan ilçesindeki Tripolis antik kentinde 2 bin yıllık bir kanalizasyon sistemi hala işlevini sürdürebilecek sağlamlıkta.**)

İşin daha da üzücü yanı ne biliyor musunuz?

Bugün **Avrupa**'nın birçok önemli kenti, **Anadolu**'daki antik kentlerin yerleşim planlamasını

örnek alınarak kuruldu. **Paris**'e **Knidos**'un kopyası uygulandı. 1862 yılında Paris yıkılıp yeniden yapılırken, kent yöneticisi ve şehir planlamacısı **Georges Eugene Haussmann**, İmparator **III. Napolyon**'a şöyle demişti.

“Yüce imparatorum, en ufak bir kuşkunuz olmasın ki, yepyeni bir Paris yaratacağım. Antik çağın kentçilik harikası Knidos kadar güzel, görkemli ve zengin bir başkentimiz olacak.”

Peki biz?

Yanı başımızdaki antik kentleri görebilseydik, bu beton barbarı kentleri yaparak, halk sağlığını tehlikeye atar mıydık?

Yoksa, **“göçebe toplumların mimarisi olmaz”** sözü doğru mu?

Kaynaklar

1. The Letters of the Younger Pliny (Çev: Betty Radice)